

Pulga Joel prügumaffiast

Kae lk 2

Hobõsõaasta horoskuup katõlõtõistkümnele tähemärgile

Kae lk 3

Mälehtüs ütest esierälidsest jõuluõdagust

Kae lk 4

9 771406 1922005

Vahtsõnõ laul. Ansambliil Unised Uitajad, kon mängvõ-laulva Eliste Annika ja Kaupo, om valmis saanu vahtsõnõ võrokeeline laul «Süä tsälkä». Luu tege esierälidse tuu, et külälissolistin ast üles Kuuba Rainer. No vastas Rainer paarilõ Uma Lehe küsumüsele.

Kuis juhtu nii, et sust laulja sai?
A must ei olõ lauljat saanu.

A sa laulat jo ütte laulu?
Lihtsähe mu umaaignõ kursaveli ja hää sõbõr Eliste Kaupo tekse üte hää luu ja kõnõl mullõ mulgu päähä. Selle et tel olf viil meelen, kuimuudu mi päält 30 aasta tagasi tudõngipõlvõn ütenukuun laulsõmi. Tudõngi jo õks laulva pallo. A egä tuu, et ma no üte laulu olõ laulnu, must viil lauljat ei tii.

Kas avitit sõnno kah tetä?
Võrokiilse sõna omma õks Kaupo hindä tettü, ma tsipakõsõ kobisti kiilt õnnõ.

Kuis sa esi tulõmiga rahulõ jäit?
Viis om väega hää, sõna omma väega hää, suupill om perädü hää,

niisamatõ kontrabass (kõik Kaupo mängitü) ja tagapõhalaulja (Annika ja Kaupo) omma väega hää. Nii et taan luun om häid asju niipallo hulga, et kõik tuu kaald üles ka küländ kehväkese laulja. Mullõ lugu miildüs, lihtsähe tekse üte asa, et ku ma kunagi är koolõ, sõs olõssi võimaligult veidü säändsit asju, midä kahjatsõt, et pruuvmalda jäi. No sai mul laulminõ kah är proomitus.

Laulu mano Youtube'in juhatas seo QR-kuut:

Kuraatrituuri Ohaka Valduri maalinäütusel

Võromaa Kütioro tunnõtus maalu Ohaka Valduri 100. sünnüaastapäävle pühendedüt maalinäütüst «Nigu luudus lupa» Võromaa muusõumin saa ütäl vahtsõaastakuu, rado-kuu ja urbõkuu pääväl kaia ütlen kuraatri Pählapuu Liisiga.

22. vahtsõaastakuul, 19. radokuul ja naisipääväl, 8. urbõkuul kell 17 kõnõlõs Ohaka Valduri luumistüü välläpanõgi kokko säädnü Pähla-

UL

puu Liis Võromaa muusõumin kunstnigu elost ja märgiliid-sist tõiest, miä omma jõudnu ka näütüsele. 19. radokuul om Taľna ja Tarto kunstisõbrul kah võimalus kunstibussiga Võrolõ Ohaka-tuurilõ tulla.

Pääle tuu saa 29. vahtsõaastakuul kell 17 kaia Ohaka Valduri pilte ütlen välläpanõgi kujonda-ja Lauritsa Piitrega, kiä om ku kunstnik ja luuja saanu uma ristjädsi õkva Kütioron Ohaka Valduri käe all.

Tunnustõdi kultuurirahvast

8. vahtsõaastakuul peeti Linda rahvamajan Võro maakunna kultuurirahva tenoõdagut, kon jaeti preemjit ja tunnustuisi ligembäle poolõlõsaalõ maakunna kultuuri-, raamadukogo- ja muusõumitüütäjäle, käisitüümeistriile ja kultuuri-rühmi juhendajilõ. Preemjit jagi Eesti Kultuurkapitali Võromaa ekspertgrupp, lisas rahvakultuuri keskus, Võro instituut ja Võromaa keskraamadukogo.

Tenoõdagu kõgõ suurõmba tunnustusõ, tiitli «Kultuuri-pärl 2025» sai dirigent, oppaja, riikevaihõlidsõ kultuuri-vaihtusõ luuja ja kogokunna kokkoküütjä José Antonio Page Ramírez, kiä tegotsõs päämidsest Võro muusiga-koolin. Võro maakunna elo-

tüüpreemiä anti Setomaa kultuurielo hoitjalõ Sarvõ Öiele. Elotüütoetusõ sai Kreutzwaldi muusõumi vidäjä Hollo Aimi pikäaolidsõ ja häie tulõmuisi-ga tüütämise iist muusõumin.

Tõisi siän saiva tunnustus-preemiä kats võrokeelidse keelepessa vidäjäť latsiaian: Saarnitsi Helen ja Päevalille Maia. Kõiki avvohinnasaajit ja pilte tenoõdagust saa kaia Võromaa arõnduskeskusõ kodolehe vorumaa.ee päält.

Tenogõdagu juhi olli Viardi Mari ja Kirsipuu Alice. Muusikat teivä Hundi Indrek ja Metsla Märt ja Ilma Kristini bänd. Klavõrit mängse Raudkepi Einar. Õdagu kõrraldi Võromaa arõnduskeskus ja kulka Võromaa ekspertgrupp.

UL

Müügimassin Vahtsõn-Roosan

RAHMANI JAN

Joba kuu aigu om Vahtsõn-Roosan Mõtsavele talo poo-di iin saistu müügimassin, kost huvilidsõ saava üüpäiv läbi juustu, sõira ja muud talokraami osta. Talo perremehe Mõttusõ Meelise sõnno perrä om massin mi talvõn häste vasta pidänu ja ostja omma massina umas võtnu.

«Periselt om seo mõtõ peris vana ja mi olõmi noid mas-sinit otsnu joba ennemb kah, käünü kaeman ja hindu küsü-nü. A varõmb es lõvvä säänest massinat, mille võitki õkva vällä panda ja midägi ümbre ehitämä ei piä.» seletäs Mõttusõ Meelis. Massina lõudse Mõtsavele talo rahvas Taľna sõõgimessilt, kon Poola firma müügiesindäjä Svetlana näide juustu maitstva tull ja umma massinat näütämä naas.

Edimält om massin võet proovis, et kas tä tõtõstõ pidä mi ilma käen vasta ja tüütäs kõrraligult. «Tehas om luba-nu, et ku vällän om 60 kraati lämmin vai 25 kraati külmä, sis massin tüütäs ja hoit seen säänest temperatuuri, nigu ette annat. Meil om tuu viis kraati. Kõgõ külmemb om seo ao seen olnu –19 kraati, sis kül massin tüüt. Tuul om tsipakõsõ liiga tennü, päälekleebitüid reklaa-mõ maaha puhknu, a tehnilist hätä ei olõ olnu,» seletäs Mõttusõ Meelis.

Parhilla om massin säetü niimuudu, et massa saa õnnõ kaardiga. «Tulõt massina manu, ja ku viis eurot om pangakonto

RAHMANI JANI PILT

Mõtsavele talo perremiis Mõttusõ Meelis müügimassinna kõrval.

pääl, sis saat osta. Om lihtsä menüü, vaotat «Sirvi menüüd», tulõva pildikese ette. Valit uma kauba vällä, vaotat, et massat kaardiga ja sis om piiks-piiks, raha lännü, ja tulõ üts uss valla-lõ ja tõnõ uss vallahõ, kon valit kaup om. Saat uma sõiratükü kätte ja omgi,» kõnõlõs Mõttusõ.

Parhilla saat massinast viieeurotsidõ portsõna osta esi sortõ juustõ, sõiru ja kohopiimä-juustõ, a plaanin om massinast kolmõ pudõli kaupa keefirit kah müümä naada. «Olõmi umbõs 100 tükukeist mõõnu. Kõgõ rohkõmb 19 tükkü päävän, kõgõ

veidemb om null olnu,» võtt Mõttusõ edimädsõ müügikuu kokko. Nii mõnõgi ostja käest om Mõtsavele talo rahvas kittä kah saanu, et om sääne võima-lus tegünü.

Rahvas ründäs kelgumäke

Talvitsõl aol om Mõtsavele talo man nädälvaihtusõl kelgu-mägi kah vallahõ. Timahava-nõ aastak alosf kelgumäe pääl suurõ murdõlõmisõga. «Kelgu-mägi om superluks!» kitt Mõttusõ Meelis. «Aasta alaõ õkva marulidsõlt, neli päivä üt-te-järge olf kelgumägi vallahõ.

Autu es mahu parklalõ är, mi tõuksimi lisaparkla, sääł olf kah 14 autut. Ja sis kõik nuu tuubi, mis olli joba vanõmba, sai kah täüs pumbatus. Kelkõ viil olõs jakkunu, a inämbüs taht tuubiga sõita. Ja nõstuki järekörd olf ka sama pikk nigu nõstuk esi,» seletäs tä.

Et Mõtsavele talo om kü-länd Läti piiri veeren, sis käü nii müügimassinna man ku kelgumäe pääl rahvast säält kah. Mõttusõ hinas, et huvi-lidsõ omma umbõs poolõs, poolõ Eestist ja tõnõ puol Lätist.

MANNE TIINA PILT

Timahavadsõ Eesti Kultuurkapitali Võromaa ekspertgrupi aastapreemjide saaja ütidsõ pildi pääl.

Võigõlus halvu harinõmiisi vasta

Mul om üts halv harinõminõ: kae ülearvo pallo telekat. Egä päiv käü «Südameasi», sis «Õnne 13» vana osa ja sis Soomõ haigõ-majasari «Pulss» viil sinnä otsa. Magama suiguta hinnäst joba tiid mitmõs kõrd otsast otsani nättü nalaseriaaliga «Kaks ja pool meest». Olõ mõnikõrd mõtõlnu, et tsipa pallo saa. A midägi tetä kah ei mõista, säändse vana ja joba nättü saatõ avitasõ pääv-mõttist vallalõ saia.

Egäpäävatsile saatilõ lisa omma iks aastit olnu vahtsõ nafa-saatõ kah, midä telekanali aastavaihtusõ aigu pakva. A seo-kõrd olf tõistmuudu. Ei tiia, kas riigivõim om telekanalidõga kokko lepnü, et tulõ naada inemiisil halvu harinõmiisi mant är hafotama vai mis, egäl juhtumisõl es olõ vana-aastaõdagu mu jaos üttegi saadõt, midä kaia tahtnu. Paari nalasaadõt kai, üts võtsõ tsipa muigama kah, a suur jago tõi pääle nõvvulda olõki.

Paistus, et aig, ku telesaatoõ olli väega tähtsä osa vana aasta-ga ärsaatmisõ rituaalin, nakkas otsa saama. Miä tulõ asõmõlõ, täämbä viil ei tiia. Looda, et inemise ei võta üte halva harinõ-misõ asõmõlõ umas mõnt tõist, a pruuvva olla, midä aig edesi, iks tsipa parõmba ja targõmba.

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMΘ LEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molvihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: AS Õhtuleht Kirjastus, tellimine.ee, tel 617 7717

Tõsõ kundi otsast

Ettevõtja PINDMAA AIGAR märgo-tas tan ilmaasju pääle tsipa tõsõ nuka alt, ku hariligult kaema harinu oltas.

Mi, mehe!

Minevä aasta perämäidsil kuiõl tulf Võromaa partnõrlus-kogol põnnõv katsõprojekt päälkiräga «Mi, mehe!». Kokko naas käümä miihisumm vannusõn 55+, grupi iistvidajä olli Prii Kristjan ja Peetsalu Erkki. Kokko tulf 12 miist ja kuun käüti 10 kõrda.

55+ um sääne igä, et latsõ umma inämb-vähämb kotost länü, olõt jäänü kunagid-sõ vällävalituga katõkõistõ. Säänsen iän mehel um küland rassõ löüdü vahtsit välläkut-sit ja tegemiisi. Ku mi kaemi egäsugutsit tsõõrõ, mis kuun käävä, näütises laulu-, rahva-tandsu- vai raamadutsõõri, sis inämbusen umma sääal naasõ. Mehe ei taha vällä minnä, viil inämb hindäst kõnõlda.

Nii olli mi summan kah alostusõn mehe küland väiku jutuga. A päält kolmandat-neländät kokkosaamist olli mehe tsipa inämb tutvvas saanu ja naksi vallalõ minemä, kõnõ-lõma umast elost nii, nigu peri-selt um, ja tuust, mis näide elon periselt juhtus. Kõgõst, miä näid egä hummogu sängüst vällä aja ja toimõndama pand.

Tollõn seltskunnan tekkü mul paar põnõvat vau-efekti. Üts miis kõnõl, kuis tä naas

koton aasta lõpun kõnõlõma, et tä ei olõ terve aasta minkagi nakkama saanu. Tuu pääle lugi naanõ tälle ette, midä kõkkõ miis aasta joosul perre ja kodo hääs är um tennü. Sääne tub-li naanõ! Vai tõnõ momment, kon muido vaiknõ miis naas umist tegemiisist kõnõlõma. Säält tulf puhast kulda, saimi teedä, midä tuu miis periselt elon kõrda um saatnu.

Um väega tähtsä, et mehe olnu valmis hindäst kõnõlõma ja saa-ma vabas uma henge pümme katõdraalin olõvast asust, ka säändsest, midä ei julgu sõbra-lõgi vai koton kõnõlda. A säänd-sen grupin tulõ üt-te-tõist vällä. Mi ei tohe asjo hindä seen hoi-ta. Maailm um pallo ilosamb ja parõmb paik, ku julgõmi ummi mõttit tõisiga jaka.

Taa olf edimäne projekt, a mi lepemi miihiga kokko, et saami edespite kah kõrra kvar-talin kokko ja kõnõlõmi, midä vahepääl opnu olõmi ja kuis tuu meid elon edesi avitanu um. Mu ärtundminõ um, et säänsit kokkokäümüisi võinu rohkõmb olla. Vast sis mi mehe kah saava parõmbas uma perre, uma kodo ja ütiskunna jaos. Kimmäle um mi summan noid kah, kiä umma valmis vahtsõt miihi-kampa iist vidämä, ku tuu piäs kokko käümä nakkama.

Aig-aolt om meile aokirändü-sest antu määnestki tiidmist, et määndsegi kamba juht om koskil kinnimajan vai kohtu pääl hinnäst häbemäldä üllen pidänü. Nuu omma säändse krimiuudissõ, miä periselt ei piässi meile (kiä mi kõrraligu lõunaestläse olõmi) sukugi kõrda minemä. Nigu ei piäs-si mi asi olõma tuu kah, kin-ka ütten olf tšellomängijä Ilves vai kas tä olf mineva-aastadsõ peigmehe puol üüd. Muiduki tükimi tuud janti alla niildmä ja sõs tetäs tollõst jandist vaht-sõnõ lugu. Meil om võimalik jättä sääne artiklikõnõ put-malda, sõs vast tetäs veidemb säänsit luukõisi.

Periselt lätt vast meile kõr-da prügümajandus. Prügü-majandusõga olõ-i midägi valli, tulõ mugu tetä, nigu rohilinõ ilmakaeminõ ette and. Tuud prükü mi kõik hirmsalõ toodami, mõni saa veidembäga toimõ, mõni mugu ost ja tuu pand «vannu värke» är vis-kama. Mõni meist mõist joba tuud prükü vai asku sortigi. Ja tuu värk nigu liigussi parõm-busõ poolõ kõik aig. Vai om tuu silmäpetüs?

Maffiafilmest tiiaimi, et prügümajandüs om rahamõsu-kotus. Kas tuu meil kah nii käü, ei tiia. A prügüautojuhi om-mava külh mu diagnoosi perrä pähäkäänetävä tegeläse. Noil om sääne hübriidkoolitus vast läbi tettü ja nägevä vällä nigu edimädse kursusõ juristikõsõ (nuu ommava kõgõ targõmba umahindä tiidmiisi perrä). Mugu tegevä telehvoniiga pilte pia egä kortinaütisüse prügü-kastõst. Ja noidõ piltega saava nä egä kõrd õigusõ hindäle. Kortinaütisüs või kah pilte klõp-si, a Ragnari ja Selli vasta saa-i.

Ma olõ Pärnu liinan mõnikõrd noidõ ilmestümäldä Ragnari ja Selli ammõtnikõga läbi käünü. Nä omma mullõ sõs kõnõlnu, et kortinaütisüs om kõgõn süüdü. Ku kast üle veere ajama tüküs, sõs nä ei mõistvat õigõl aol au-tot telli. Ragnar ja Sell ei putvat sukugi tuu aša sisse, mis tuust, et nä käävä mitmõ päävä joosul tuu üleajaja kasti kõrvalt tõist sor-ti asku är vidämän. Pilte klõpsi tuust hapatusõst saava, a är vitä lätt nigu pallos. Ja sõs omma näil perädü vahva lõugahusõ auto pääl, ku rohilidsõ mõttõviiega inemiisiga om tegemist. Tuud om peris rassõ usku. Nä laskva küünilidselt nätäl aigu prügü-kastil üle veere aia ja midägi ette võtta ei tohtvat. Mu jaos ommava

Kiä mofutas pallu, kiä ei saa sukugi aigu

Loodusõmiis Fred Jüssi kõ-nõli uma viimätseil siin il-man olt aastõil mitu kõrda, ku tähtis om vahel umaette ja vaiki olla, pilvi vahti ja tsirkõ kullõlda. Taa ütelf sääntse olõ-ki kohta mofutamine ja kin-nif, et tuud om egaütele vahel vaia ja et kõik aig medägi tetä ja suuri plaanõ petä ei olõ ter-vüsele hää.

Ei mäletä, määntsen teleka-saatõn ja kiä ütelf minevä talvõ vällä mõttõ, et meil võisõ olla aastan üts mofutamise päiv pe-ris riigipühä. Mi naari kotun, et

Maffiast

PULGA JOEL,
Pärnumaa võrokõnõ

nä lihtsäle üts perädü nilbõ punt (korgõmba sordi pasatski). Kost-kilt puult ei tulõ vällä tuud, et nä midägi võlssi tegevä.

Ku ma koolin opmisõ aigu viis aastakka jutti tiatrin lava-miis olli, sõs meil olf kah kõik aig sääne tunnõ, et mi (tüülise) olõmi esi süüdü, ku tüü man midägi juhtus. Lavamiis pidi inne tüüd andma hulgalõ pap-riilõ allkirä, et om esi kõgõn süüdü, ku midägi võlssi lätt. Juristõ puult tettü paprõ jäti tiatri ilmestümätüs ja lava-miis olf tuu ullikõnõ, kiä tekk umma tüüd kõik aig võlssi. Mõnikõrd tulf olla kuvvõ miit-re korgusõl ja pidit akutrelliga krurvõ sisse laskma, et sain pistü püsünü. Tuuperäst sõs võeti noid autogrammõ paprõ-lõ, et tiatri es pidänü süüdü jää-mä, ku korgõst satat.

Poliitilidsõn ilman om kah säänsit, kiä ei olõ ilmangi midägi võlssi tennü... Näide hindä jutupunktõ perrä omma nä tennü õnnõ hääd ja tõisildõ ei mõistõvgi. Kõgõ parõmba ine-mise ollõv vindläisi kõrra juhtõ siän. Nä võiva ilma määndsegi hirmulda tappa, ku pallo torost tulõ. Ja tuun, kas maahalüüdü ommava umahindä inemise vai «natsionalisti», kah suurt vaiht ei tetä. Ja eestläisi rahvuslikun ringhäälingun üldäs inämbäste suurõ avvustusõga: Vinnemaa president... Õnnõ Kuusõ Priit ja Kalami Laura julgusõ üldä («Aktuaalsõn kaamõran»), et vinne kõrra juht tekä niimuudu vai tõisildõ. Ku pallo piät ummi ja võõrit tapma, et vinne juht saanu üt-te sorti Hitleri ja tõisi tuu kaliibri pättega? Kas tuu jälle tapõtuisi nummõr om viil kavvõn?

Prügükollõga vaiõldõn olõ ma saanu arvu, et näil joht määnestki avvutunnõt olõman

arvada võit, mea tuust pühäst saa. Nuu, kiä kelläst kelläni tüül käävä ja õdagult ja puol-päävä-pühäpäävä kah medägi tarvilikku tegevä, tüütäse tuul pääväl kah ja märgutasõ jo aig-sõst, medä sis ärä tetä joudva, a nuu, kiä nigunii ütesttüküst te-leka vai telefoni vai puutri iihn vahti pedävä ja hennest alasi õigustada mõistva, melle naa üt-te vai tõist tüüd tetä ei saa, ei saa arrugi, et medägi tõisil-dõ om.

Mi kandin om peris pallu sääntseid mehi, kiä mitmaid tõid mõistva ja hommugust õdaguni tüütäse. Noorõmba, kiä viil kelläst kelläni mõ-nõn firman ammatin, joudva hädäliitsile appi pääle tüüd, a

olõ-i ja tulõman kah ei olõ. Ku olnu avvuasi, sõs nä saanu arvu, et kortinaütisüs ei mõis-ta kah kõik aig ette rehkendä, ku pallo asku tulõ näütises jaanipäävä vai jõulõ aigu. Sõs võinu nigu puol rehkendüst är tetä Ragnari ja Selli tegelä-dse, a tuu om pallo mõtõld mu idealistligu pääga. Näil tuud häbütunnõt ei olõki ja avvu-tunnõt niisama, vast sekä tuu näide ärimudõlit (peris saman saaisun om diktaatoridõ hindä üllenpidämine). Teedä om, et kortinaütisüs ei jõvva ilmangi säänsit juristõ palgalõ võtta, ku om prügüfirmadõl.

Pääle kortinaütisüse omma-va tõsõ kah hädän. Meil tulf sügüse Pärnu-Jaagupi kooli man hulga kilekottõ lehtiga. Vallamajast kirotõdi, et pankõ väiku kotikõsõ valmis ja sõs märdikuu lõpun tulõ määnegi keskunnateenüsside aktsiaselts ja vidä kõik platsi puhtas. Terve vald pandsõ uma leheprügü väikeisi kottõga valmis. Är vii-di õnnõ mõni ütsik unikukõnõ. Ülejäänü pääle ütlivä prügü-kollikõsõ pääle pilditegemist, et kottõ, miä kaalva pääle 25 kilu, nimä nõstma nakka-i. Päslit ma näide käen es näe, a jo olf näil nii tark telehvõn, et tiidse kottõ kaalugi är üldä. Ammõdisalahusõ...

Olliva säändse jürrembä mehekese, a kottõ nõstma nä joht es nakka. Mi kooli man olliva nuu kotikõsõ väikukõsõ ja kimmälõ olf mõni jagu õigõ kaaluga, a är vidämä pidimi õks esi. Mul olõs meesterah-van häpe olnu säänest mõllä suumulgust vällä aia, a prügü-kollõl olf kõik häste.

Ega ei olõski kirotanu, a jäi sääne hõel maik suuhtõ tuust prügükollõga kimplõmisõst. Mullõ jääs nüüd õnnõ hõla-hus tuust, et vast mu kallil esämaal (Võromaal) ei tetä säänest valskust. Et kuis nä mu esä pühän keelen saavaki tetä inemisele halva? Et ma elä parhilla säänsen mullin. Tuu või muiduki katski kah minnä. Ku harva Võromaal kävvü, sõs vast mullikõnõ püsüs? Ja mugu mõtlõ, et Pärnun ja muial maa-kunnan om ütsjagu inemiisi pääst käänetü. Muiduki om võimalus, et ma esi olõ tuu päämine ulf ja tõsõ mu ümbre ommava tävveste uma mud-su man. A tuu, et ma olõ ulf, piässi veidemb masma ku tuu, et mitu valdkunda ommava uman mullin ja ülejäänü piät tuud vällä kannatama.

kel pension vällä teenit, nuist laskva mõnõ kah nigu oravõ rattan ütest majapedämisest tõistõ. Kel vaia mõnd masinat remonti, puid maha võtta vai lõiku ja lahku, kel medägi vetä, kel remonti vai ehitä. Kellegi ei üldä ärä, ku vähägi võimalik. Ja ku om lubatu, sis tuldä ja tetäs. Ja nii või olla, et nuu vir-ga, nii noorõmba ku pensi-ialit-se, saava väega kõva mahvi ja aigu pilvi vahti ei olõki.

Tuuperäst tulõ vahel sääne mõtõ, et nuu, kiä iiba pallu mofutama harinu, võisõ kah hennest enämb liiguta. Sis ja-gunu nuu tarvilitse tüü suu-rõmba hulga mehi pääle.

Mõtõlus

Ala-Jaani kuul vai tõsõ nimega Lakestop Literature School

«Sugõgõ hiussid ja kaegõ, õga kenelgi küüdse väega pikä olõ-i. Ma tuu kääri ja lõika lühem-bäs.» Nii alustõdi iispäivä, nä-däli edimäst päivä Ala-Jaanil kuulmeisteri Möldre Matsi ma-nitsõmisõ ja miildetulõtusõga sada aastaiga tagasi.

Edimäne tunn: numbridõ kasvataminõ. Kuulmeisteri Möldre Mats tege latsi jaos ütskõrdüte aša lihtsämbäs: «Kats kõrd kats om neli, Jaan om Kusta veli. Jääs miilde? Hoidkõ meelen, ku järgmiidsi numbridõ manu läämi!»

Tõnõ tunn: säksa kiil. «*Ord-nung muss sein* – kõrd piät olõ-ma!» Tuud tarkust lugõ kuul-meistri mitu kõrda. Et kiäki är ei unõtasi.

Kolmas tunn: usuoppus. «Paulusõ kiräst korintoslaisilõ: nuu, kiä võiki juuskva, tiidvä, et võidupärä saa päähä ennegi ütsainus. A minkperäst sis tõsõ juuskva?»

Nelläs tunn: turnminõ. Kats poiskõist haardva ütstõsõst kinni, löövä jala ümbre kere, laskva kõtulõ ja kõndva sis – ütäl pää kura-, tõsõl hääkäe poolõ – kusiraudsigu muudu murru pite ümbre. Kuulmeisteri Möldre Mats muigas, tütrik-latsõ itsitäse.

Täämbä: Ala-Jaani kuuli ei olõ inämp. Asõmõl om vahtsõ-nõ kuul, nimigi om muudõt – Järveotsa kuul. Mingu ei näid segämä – nelländän klassin käü põra geenivaramu test, a viiendän klassin kõnõlõs aka-deemik kosmosõ käretaolid-sõst ülesehitämisest ja aost, miä sais vai vinüs ütten ruumi-ga lõpmatusõni, seeni kooni jõudas musta mulgu veereni.

Kaemi sada aastaiga ettepoolõ kah. Tehisaru ja AI ommava ütenukun löudnü Austraalast Canberra liinast prohvesri, kiä om uurnu läänemeresoomõ rahvit ja soomõ-ugri maiõ pääl kõnõlduid väiksit kiili. Sääne om võru kiil kah.

Lakestop Literature Schooli (jälkinä Ala-Jaani koolitarõl vahtsõnõ nimi!) vanõmbkuul-meistri (PhD), Möldre Matsi latsõlatsõlats, om telnü tele-portatsiooni menüüst prohves-ri kohapääle. Vahtsõ tehnikaga om putas kerge tulõma, säälgä läävä X-, Y- ja Z-kromosoomi saatjal segi ja torust ilmus väl-lä hoobis saa viiekümne aasta tagunõ kolhoosnik. Tuu saadõ-tas külh kipõstõ menüüde ta-gasi.

Järgmidse satsiga om pe-ris prohvesri kohal. Tä ütles hinnäst sisse logidõn parooli: võru veri ei värise! Uma, õigõ miis! Ei määnestki kahtlõmist inämp!

Hobõsõaasta horoskuup

Horoskoobi tulõvas hobõsõaastagas om seokõrd kokko säädnu tähetundja *Mutõlbergi Aino*.

Oinas

21.03–20.04

Hobõsõaasta and tulõ ja sepä märgiga Oinalõ väega hulga edesiminegi jõudu. Sa tunnõt, et jalgu all om tuli ja süämen tuul. Vahtsit alos-tuusi tulõ inämb ku ilmangi inne. Vahepääl võit perrä-mõtõlmada üleearvo rutada. Ku opit huugu jagama, lätt kõik parõmbalõ. Aasta lõpus tunnõt, et olõt tõtõstõ midägi suurt är tennü.

Katsigu

21.05–21.06

Tuulõ ja sõna kandjal Katsikul om hobõsõaasta lobisõmisõ ja liikmisõ aig. Vahtsit tutvit tulõ nigu vihma. Mõtõ lindas kipõmbalõ ku jala perrä jõud-va. Vaia olnu mõni asi är kah lõpõta, mitte õnnõ vahtsit asjo alosta. Sõbra avitasõ su õigõ raa pääle. Naar ja nali kaitsva sinno terve aastak.

Lõvi

23.07–22.08

Päävä ja tulõ sõbra Lõvi jaos tähendäs hobõsõaasta püüne pääl valgusõ käen olõmist. Sa saat näüdäda, miä su seen periselt om. Inemise kullõsõ ja kaesõ sinno imehtüsega. Kae ette, et uhkõs ei lää. Jaet rõõm tulõ katõkõrdsõn tagasi. Aasta jätt sinno pallfodõlõ miilde.

Kaalu

23.09–23.10

Õigusõ iist saisjal Kaalul om hobõsõaasta valikit täüs. Egä tiits nõud ausat otsustamist. Su õigusõtunnõ juhatas sinno häste. Läbikäümine om tähtsamb ku ilmangi varrampa. Üts läbisaaminõ lätt kas süvembäs vai jääs katski, a mõlõmba variandsi omma hää. Tasakaalu lõvvät sis, ku julgut süänd kullõlda.

Vibumiis

23.11–21.12

Jahimehest Vibumehel om hobõsõaasta rändamise vaimu täüs. Sa tahat minnä, näta ja tunda saia. Vahtsit mõttit ja uskmiisi jääs tii pääle ette. Vahepääl võit unõhta mõnõ kohustusõ. Ku hoiat tasakaalu vabahusõ ja vastutusõ vaihõl, lätt häste. Aastan om hulga säänest, miä pikäs aos miilde jääs.

Viikaldaja

21.01–19.02

Lätte sugulasõl Viikaldajal om hobõsõaasta täüs vahtsit mõttit. Sa näet maailma tsipa tõõsõ nuka alt. Inemise otsva su seltsi ja nõvvu. Vahepääl tulõ pääle tunnõ, et kiäki saa-i sust arvo. Är alla andku – su aig tulõ. Aasta lõpus näet, et olõt tiinäütäjä.

Pull

21.04–20.05

Maa ja kivi väega Pullilõ om hobõsõaasta rahulda, a põnnõv. Harinu takt lüvväs vahepääl segi. Sa opit mitte pelgämä muutuisi, a noist kassu saama. Raha ja kodoga köüdetüt tulõ targastõ hoita. Üts uutmalda pakminõ vai trehvämine rõõmustas süänd. Aasta lõpus om tunnõ, et olõt tugõvamb ku ilmangi varrampa.

Vähk

22.06–22.07

Vii ja kodoga köüdetüle Vähale tuu hobõsõaasta sõitu tundõmaastigõ pääl. Süämeaša läävä süvembäs ja tõsitsõmbas. Kodonõ rahulinõ olõminõ om su jaos väega tähtsä. Vahepääl või pääle tulla tunnõ, et maa-ilm liigus üleearvo kipõstõ. Ku julgut ummi tundmiisi vällä näüdäda, lätt kõik kerembäs. Aasta lõpun om süämen rahu ja hindä seen lämmi tunnõ.

Neitsü

23.08–22.09

Ravitsõjal ja targal Neitsül om hobõsõaasta kõrra ja kõrralda olõgi vahepääl. Kõik ei lää plaani perrä, a tuust saa õnnõ oppi. Opit uskma elo voolu-perrä minekit kah. Tüü ja ter-viis piät targastõ tasakaalun olõma. Üts väiku muutus tuu suurõ kergendüse. Aasta lõpus jõud kätte targõmb ja rahuligumb hindätundminõ.

Skorpion

24.10–22.11

Edevanõmbidõ vaimuga köüdetül Skorpionil om hobõsõaasta muutuisi ja väe aig. Vana nahk aetas säälst maaha. Sa tunnõt sisemäst tuld ja sügävät jõudu. Mõni salahus tulõ vällä ja tege meelee puhtas. Peläku-i lõppu – tuu vii vahtsõ alostusõni. Aasta tege sinno vahtsõs inemises.

Kivikits

22.12–20.01

Korgidõ mäki ja töökuulutamisõga köüdetül Kivikitsõl om hobõsõaasta vindsõ ja tüüd täüs. Tsiht om selge, a tii tsihini om pikk. Sa laot sammuviisi vundamenti, a är unõhtagu tuu man puhada ja hõngu haarda. Üts tunnustus tulõ uutmalda. Aasta lõpus om süämen suur uhkus umast tüüst.

Kala

20.02–20.03

Unitsõl lauljal Kalal om hobõsõaasta unistuisi ja sise-mäidsi rändamiisi aig. Kõtu-tunnõ juhatas sinno häste. Muusiga üten sõnnoga tulõva õkva süäimest. Vahepääl olnu hää ka jalguga maad pututa. Üts kinä läbisaaminõ and hulga jõudu. Aasta lõpus tunnõt hinnäst tervemb ja tävvelidsemb ollõv.

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnaninimi periolõmisõst ja tähendüsest.

Kunnus ja Põlgas

Nimel *Kunnus* om Eestin 62 kandjat. Lisas om olõman nimi *Kunnas*, miä ku eesti nimi om Kunnussõst hargnõnu. Tuu juhtu 20. aastagasaal Oravil Kliima külän. Kunnas om ka harilik Soomõ perekunna-nimi (773 kandjat), taa sõna tähendäs soomõ keelen ‘mäekunt, väikene kink’. Nimel *Põlgas* om kandjit alla kuvvõ.

Nimest Kunnus om Eesti perekunnanimeramaadu käsikirjan kirutanu Uiibo Udo. Nimi panti õnnõ Vahtsõliina mõisa Plessi külän, tuuaolidsõ nimega Lissari külän (külä-nimi edenimest Jelizar). Tallu kutsuti kerigukirjun *Kalde*, mõisakirjun *Plessi*. Nime saajidõ edevanõmbas ollf Lissari Höödor (*Lissari Hoedor*).

Nime *Põlgas* algkuju ollgei Põlgas, selle et opõtaja Gustav Masing pruuksõ joba 1820. aastagal õ-tähte. Taa panti õkva naabritalun, miä ollf kerigukirjun *Lätte*, mõisakirjun *Plessi*. Põlgassidõ ütidses edevanõmbas ollf Plessi Nauma Mihkli. Nii Höödor ku Mihkli saiõ vanas ja kuuliva är joba inne aastat 1800.

SAARÕ EVAR

Uiibo Udo om paknu, et nimi Kunnus või tulla kas sõnast *kund* ‘kõlbmada maa’, *kunõ* ‘kukk, käbi’ vai kunn ‘katõpaiknõ elläi’. Viil om tä paknu, et nimi või olla ladinaperätses tett tulõtis edenimest Kunn (*Kunn* + *-us*). Tuu edenime alussõss võissi olla näütüses Kunder (< Konrad).

Ku kaia võimalikkõ edevanõmbit Roodsi aoni, sõs üttegi Kundrat silmä jää ei. Ainukõnõ täpsä kaart om rood-siaignõ. Külä paigan om elänü *Kleen Smeden Märt* (1684). 1738 om sama kotus *Kleinschmidt Lissari Lauri Hinrich* ja *Wassill*. Vakuraamatun 1805 omma külä kõik neli tallu olnu *Plessi Lissari* lisanimega.

Ma olõ saiskutussõl, et Plessi külän tetti kats priinimme ku tulõtisõ, *Kunnus* sõnast *kund* ja *Põlgas* sõnast *põld*. Nimi *Kund* panti Vahtsõliinan tõsõn paigan, Hellekunnu külän. Nimi *Põld* panti kah tõsõn paigan, Misõo kandi Kurõkülän. Või vabalt olla, et Plessi Kunnussidõ talu ollf kunnunõ maa, mõtsikumb ja mõtsadsõmb, vasta tuuaolist Vinne piiri. Ja Põlgassidõ maa ollf põlludsõmb maa, parõmb nurmõmaa.

Õkva säänesama vastandus om Kanepi kihlkunna katõn vanan külänimen: Põlgastõ (seoilmaaigu Lahe) ja *Kannast* (seoilmaaigu Põlgaste).

Panõ kõrva taadõ!

Ummamuudu pliidiipuiõ lõikamisõ riistapuu

Egäl aastal, ku ilma sügüse külmäs läävä, olõ ma nännü igäväst vaiva, et poolõ miitre pikkuidsi halgõ pliidi jaos poolõs lõigada. Ku mõlõmba käe omma sae kül-len kinni, taht halg vägüsi puki päält är minnä. Midä tetä?

Kutsõ sõbramehe appi, kats pääd om iks kats pääd. Ja poolõ tunni peräst ollgi pink valmis. No muiduki liikõ pääle lätõ peräst puol päivä viil otsa.

Nüüt käü saag edesi-tagasi nigu sainakellä tila. Vaia lätõ õnnõ peotäis kruvvõ, paar lavvajuppi ja üts jämme kruvi, miä saelehe mulgust läbi tsusada. Nipp omgi tollõn, et saelehe otsa seen om mulk. Ku lasõt lavvajupi külge klotsi, sis saat tuu klotsi pääle poldi vai suurõmba kruviga saeplaadi kinni panda. Nii et ku sul hark-jalguga pukki kotun ei olõ, sis mõni tolli-nõ lavvajupp iks om ja saat säändse pingi hindäle valmis meisterdä.

Mul om elektrisaag niimuudu pingi külge pantu. A ku juhe niikavvõlõ ei küünü, võit säändse pingi külge panda ka aku päält tüütäjä sae. Sis saa pingi nõsta auto peräkarru ja mõtsa veerest vai kraavi-perve päält lahku niipallfu puid, ku karu pääle mahus.

REINERTI ELMO

Elmo vahtsõ pingi pääl pliidiipuid lõikaman.

Esieräline jõuluõtak

LIINI ENEL

Aasta olf sôs 1978. Ma olli jõuluaol kõgõpäält uutmah jõulumiiist ja sôs õkva-õkva olf mu viies sünnüpäiv. Tõnõ suur uutminõ. Perän olõ mõ-tõlnu, et seo 1978.–1979. aasta talv olf üts hirmsa talv. Olf niipallo külm, et vällä ma piaaigu es saaki. Tsiргу kuuliva lindamisõ pääl är ja eläjälatsõ olliva rohkõmp tarõh ku laudah. Ütel hummo-gul tullf vanaesä tarrõ ja ütel, et väläh om 43 kraati külmä. Jaanipääväs olf selge, et nelä-kümne ütsäst uibust olf perrä jäänü inne kolm...

Nüüd tuust jõuluõdagust. Ma olli hirmsahe murrõh, kas jõuluvana iks tulõ. Noh, et niipallo külm om ja tii mõtsatallo pikk. Vanaimä ja imä iks trüüstevä minno, et kül tuu vana tulõ, selle et tä tulõ jo viil külmempält maalt ja seo olõ õi tuuga kõrvui-si kaiõh viil midägi. Väläh olf jo pümme, ku näi Leevi puult mõtsa vaihõlt massina latõrnit paistmah ja mu he-revüs inne kasvi. Andsak olf tuu, et massin hoovi pääle es sõidaki. Jäi 100 miitre pääle piimäpuki mano saisma. Sõs olf tükk aigu vaikust, kobista-mist, kolistamist ja mõminat. Jõuluvana astsõ tarrõ!

Mul jäi kõrraga silm saapidõ pääle... Nuu olliva esä uma. Tä olf õnnõ minevã nädäli noid näüdänü. Moskvast tuu-du, DDRih tettü. Jõuluvanast

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

hõhas esä lõhna. Viinahais olf kah tävveste esä uma. Ma naksi vingma, et seo olõ õi joht jõulu-vana, seo om esä. Vanaimä ütelf väega kimmält: «Loe luulõtus ette ja sôs saat uma kingi kätte!» Nii ma tei. Mul olf viil kistu-malda pikk Felix Kotta luulõtus tävveste kõrdapite pääh, ja sai uma kingi kätte.

Jõuluvana lätõ taadõtarrõ ja ma kuuli, kuis imä õiõndf, et tä ei saa kah hõngulda tultus.

Noo, mis sis edesi sai? Uss lätõ huuga valla, jõuluvana-esä pandsõ ussõst vällä, hapõn til-bõndf kõrva takast valla, verevã kuvvõhõlma lätõi kattõ lehte. Määne tuu huug olf! Naasõ panniva joosuga ütte, et kohe

nüüd ja mis nüüd. Kuna massin saisõ piimäpuki man, sôs mõt-liva vanaimä ja imä, et vast taht nüüd pufõh pääga rooli taadõ istu, ja tuud mi pereh es sallita.

A tuud es juhtugi! Jõuluvana ronisi hoobis piimäpuki otsa, säädse hinnäst mugavalõ istma. Imä ja vanaimä kaiõva esiotsa ütstõsõlõ nõvvulda otsa ja naksi-va sôs meelütämä, et Ruudi tul-ku no puki otsast alla, külm om. Külm naksõgi ligi tükmä. Uma katskümmeend viis kraati olf är. Minkast rohkõmp naasõ palliva, toda kimmämpält miis istsõ.

Vanaimäl sai tuust näüte-mängust kõrini. Timä olf iks elo joosul pidänü kipõlt ello-päästjit otsussit vasta võtma.

Tä käräf mu imäle: «Ikku-i! Mine tuu üts üsätäus kuivi puid! Tõrvast võta kah kõrra-lidsõlt ja tiku ligi! Ma panõ pu-kilõ tulõ ala, saa ullist valla ja vahtsõ puki kah!» Imä pandsõ joosuga kuuri poolõ. Tilpnõva habõnaga jõuluvana-esä kai puki otsast päält. Tä tiidse uma ämmä kuraasi ja et tuu ei tä-hendä hääd. Imä jõudsõ puiõga tagasi, vanaimä näost olf selge-he nätä, et maaha tä seo puki palotas.

Jõuluvana tõmmaõ kuvvõ-hõlma kokko, kobisi puki ot-sast alla ja pandsõ joosuga tarõ poolõ. DDRi saapa välge õnnõ. Edesi olf kuiki väega vaganõ jõuluõtak.

Eidekene lumõmõllün

Mi vanõmp tütar elli Järvamaal, olf asäpulk kuulsan majandin. Üts aasta inne jõulõ kõlisf kodo, et tulõ ja tuu meile jõulukraami. Olf tuisnõ tuumapäiv ja mee-diän soovitõdi mitte sõitma minnä, a koton istu. Tütär soovitusõst es hooli, naas Võhma kan-dist tulõma, täl olf tii pääl paar käüki tetä. Üte tiioitsa pääl nägi tä läbi tuiso, et ku inglî lindas tiiperve pääl ütsik mutikõnõ.

Latsilõ

Vastus saada üte nädäli joo-sul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiga: Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevã kõrra vastus: JÕULUSIKK.

Avvohinna saava' RAUDSEPÄ TREYON (5) Kosõlt ja perekund KOSKO Võrolt.

Vali' sulgõ seest õigõ sõna vai õigõ' sõna'!

Lasnits om eesti keelen (karu, jänës, nirk). Timä om sama (läämmi, pikk, verrev) nigu üts harilik pleiäts. Tä om kõgõ (suurõmb, vähämb) murdja elläi. Tä om (kipõ ja välgäs, aiglanõ ja suur, laisk ja pulstunu) elläi. Muido om tä pruuni ja valgõt värmä, a talvõl lätt üleni (valgõs, mustas, rohilidsõs). Tä eläs väikun (majan, laudan, oosõn), kon hoit (puutükukeisi jürämis, nii süüki ku ka latsi, pesä-vuudrikraami). Tä süü (puukuurt, ubinit, rottõ-hiiri). Et tä om väega väiku, om täl ka hulga (sõpru, vainlaisi, tõpi). Päämädselt omma' nuu' (soe' ja kahru', põdra' ja põdratäi', rebäse' ja kaku').

PILDI TSEHKENDI' SAARÕ HILDA MARIN JA SÄÄLIKU PÄÄRU.

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Näläaig om käen.

Tossu Tilda pajatus

Suvitaja opsõ eesti kiilt

Seo lugu juhtu Vinne aol. Kasaritsan ütten talun käve suvitaman Leningradi inemise. Esä Mihhail (Miša), imä Maria (Maša), näide 12aastanõ poig, kah Miša ja vanaimä kah. Nä kõnõli õnnõ vinne kiilt.

A sinnä talo mano käve tiht-säle üts küläjordo, kellel olf uma esieräline sõnavara. Egä kõrd, ku tä tullf, ütel: «Sa kura-di perse!» Väiku Miša jätf nuu sõna miilde ja olf maru uhkõ, et mõist kah tsipakõsõ eesti kiilt. Nii tä sis ütelgi iks noid sõnnu

perrä, esi es tiiäki, midä tuu üt-lemine tähendäs.

Ütskõrd, ku väiku Miša jäl ummi vägisõnnu tarvif, tullf majast vällä trepi pääle timä vanaimä. Vanaimä ütelf Miša-lõ, et ei olõ illos niimuudu kõ-nõlda. Tullf vällä, et vanaimä mõistsõ veidükese eesti kiilt, tä olf kas sõa aigu Eestimaal elä-nü vai sis latsõst pääst Vinne-maalõ trehvänü. Muidu es taha vanaimä tuud kuigi tunnista, et tä tsipakõsõ eesti kiilt mõist, a ku latsõlats säändsit vägisõnnu tarvitama naas, tullf timä sala-hus vällä.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Hobõsõ kannata-mist kõigilõ!

Ma kuuli raadiost, et Hiina kallõndri perrä nakkas pää-le hobõsõaasta. Vanastõ iks üteldi, et mõnõl inemisel om hobõsõ kannatus. Ja hariligult saiva nuu inemise ummi asju-ga häste toimõ. Parhilla tüküs tuust kannautusõst puudus olõma. Nigu veidükese vaiva

nägemä piät, lüvväs käega ja aetas süü tõisi pääle.

A hopõn om kipõ kah ja kap-pas virka edesi. Ku kannautamisõst viländ saa, või persega pillu ja minemä kihota. Tõnõ-kõrd või tuust api kah olla, ku tiiät, kohe juuskõ ja pääga vasta saina ei põrota. Vast om parõmb iks tassakõistõ edesi liiku, aasta om viil iih. Pikkä miilt meile!

MUDA MARI

Telli Uma Leht!

Telli saa:
tellimine.ee/umaleht,
tel 617 7717.